

591954660

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

09.736 FI

RHB

EH

09,736

ER

Ex 1

HESTEN PAA
KONGENS
NYTORV

Christian V's Statue 1946

6plüd 1946.

KAI FLOR

HESTEN PAA
KONGENS
NYTORV

København

Det Berlingske Bogtrykkeri

1946

09.731
Ch 735

f

20720

Medaille slaet i Anledning af Afsleringen 1688

Opriid - 1940.

ONSDAG den 22. Maj i Aar straaled Solen fra en blæstfejet, skyfri Himmel. Og paa Kongens Nytorv smeldede Flagene — ikke blot som sædvanlig paa Festdage fra Det kgl. Teater, Charlottenborg, Det Thottske Palæ, Store Nordiske, Angleterre, — men paa selve Pladsen omkring Anlægget, med frisk Grønsvær og brogede Blomster, var der rejst fire store Flagmaster med mægtige, bølgende Dannebrogflag.

Der var unægtelig ogsaa en ganske særlig Anledning. Et mere end halvtredje Aarhundrede langt Afsnit af vor Hovedstads Historie, det, der bærer Overskriften »Hestene« paa Kongens Nytorv, var foreløbig afsluttet og et nyt og værdigt indledet.

Referatet af hvad der var sket, tog sig saaledes ud i Pressen Dagen efter:

»En straalende Foraarsol glitrede i Træernes lyse Løv og glimtede i de højtidelige, sorte Silkecylindre, der i Gaar Formiddags var samlet indenfor Krinsen ved Hesten. Christian V selv i fornyet Kobberskikkelse, knappet op til Halsen af en Presennings-

Cotton-coat, saa kun Hovedet var frit, skuede ud over de mange Officielle paa Inderkredsen og de endnu flere Uofficielle, der udenfor Gitteret fulgte Begivenheden, medens de kravlede rundt paa Bunkersvoldene.«

Det er *Berlingske Tidende*, der er citeret, og selve »Begivenheden«, der festedes for, sammenfattede Bladet i disse Linier:

»Efter syv Aars Snak og fire Aars Vanskeligheder genopstod i Gaar endelig *Hesten* paa Kongens Nytorv«.

Ligesom paa en moderne, fortællende Film, der tager sit Udgangspunkt i den aktuelle Scene og derefter drejer Kameraet tilbage for at følge den forudliggende Handling fra dens Begyndelse, saadan overlader vi nu for en Tid Fæstlighederne paa det flagsmykkede Torv til sig selv, for — imedens den udfolder sig — at vende Blikket bagud og se, hvordan Historien om *Hesten paa Kongens Nytorv* begyndte.

Vi maa tænke os tilbage til henvend 1680, da vor Konge Christian V — den af vore oldenborgske Konger, der lagde Navn til den berømte *Christian V's danske Lov* — Enevældens suveræne Monark, daglig knyttede nær Forbindelse med Hovedstadens Borgere ved sine Rideture gennem Byen. Hvis Kongen holdt sig til selve Byen, hvad vi i Dag vilde kalde »den indre By«, var det en betydeligt snævrere afgrænset Vej, Kongen kunde følge end den, vor nuværende Kong Christian oftest valgte paa sit saa højt beundrede Morgenridt. Byen begrænsedes af Voldene, det vil sige af vor nuværende Raadhusplads, Vester- og Nørrevold, Gothersgade og Kongens Nytorv, og mod Syd naaede den ikke længere end til en Linie, der nu vilde følge Løngangsstræde.

Østerport stod den Gang, i Overensstemmelse med Vindhjørnet, paa Kongens Nytorv ud for Østergade. Og Bredgade svarede den Gang helt til sit Navn. Den var betydeligt bredere end

nu, men havde en ganske anden Form. Den krummede sig fra Byen omtrent fra Hjørnet af Gothersgade, stadig bredere og bredere, omtrent i Form af en kæmpemæssig Tragte.

»Den mindede fuldstændig om en »Forte«, som man kaldte det,« har *Mogens Lebech* skrevet i en lille karakteristisk Studie om Torvet, »en Drivevej for Kvæget, som de fandtes i Fortidens Landsbyer. »Den brede Vej« ud til Marken var da ogsaa dens første uofficielle Navn.

Hvor Hovedstadens nu mest deciderede Bourgeoisigade ligger, drev Københavns Hyrder i gamle Dage Kvæget ud til Strandengene langs Øresund.«

Selve Torvet laa paa den Tid hen som en sumpet Strandbred. Og i Christian V's tidligste Regeringsaar blev det udlagt til Losseplads. Den laa i et skrækkeligt Uføre, med store Dynger af Jord og Sten og blev i Folkemunde døbt med det vittige Navn, der endnu længe klæbede ved Pladsen: *Hallandsaas!* Hos Holberg finder man det stadig.

Men Christian V havde ikke for intet været i Udlandet og set, hvad man dengang forstod ved en moderne Byplanering. De gamle Stræder og Markveje var blevet afstukket med lige Linier. Hele den irregulære Bebyggelse skulde erstattes med regelmæssige Køreveje, og selve »Hallandsaas« skulde forvandles til *Det nye Kongetorv*, som Navnet dengang blev, og skulde svare til lignende Anlæg i andre af Europas Hovedstæder.

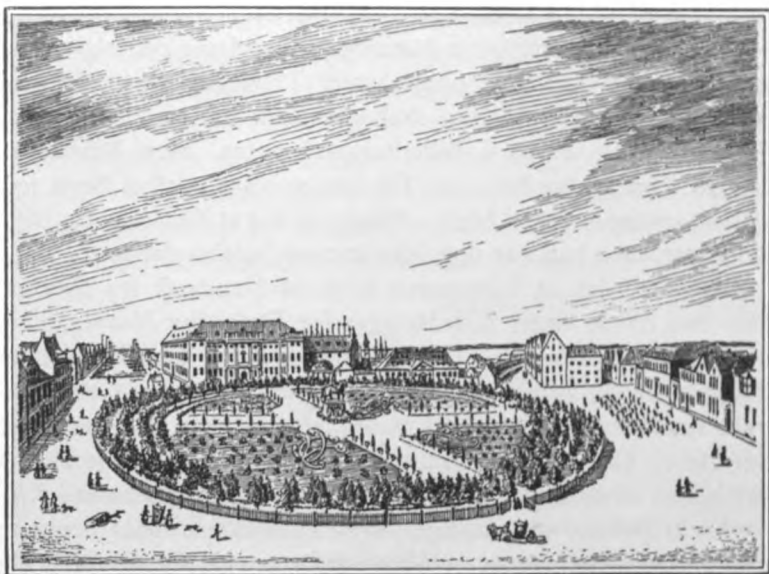
Men — for at holde os til Kongen og hans Rideture — forinden var hele Arealet af Christian V blevet omdannet til Fælled. Her forlystede Majestæten sig med de saakaldte »Kongelige Karuseller« og »Equestriske Skuespil«, specielle Former for Rideopvisninger. Man kan sikkert gaa ud fra, at det har moret Kongen, der var en glimrende Sportsmand og Jæger, at brillere som Rytter. Det var jo ogsaa Christian V, der gjorde Dyrehaven til sit særlige Jagtrevier og lod sit Jagtslot opføre.

Ved Sommertid 1670 gav Majestæten Københavns Kommandant Ordre til at lade Det nye Kongetorv brolægge. Og Magistraten maatte tilsige Byens Borgere til at føre Sand og Sten til Torvet. Kongen skænkede gavmildt de omkringliggende Grunde til nogle af Adelens Repræsentanter, som til Gengæld maatte forpligtige sig til at opføre Palæer, der var Pladsen værdige, paa disse Grunde. Saaledes fik en enevældig Konge paa den Tid Borgerne til at gøre Brolægningstjeneste og Adelen til at forsyne Kongetorvet med en forholdsvis ensartet monumental Bebyggelse — alt til Hovedstadens Forskønnelse!

I alt Fald opførte Rigets Admiral, *Niels Juel*, Palæet paa Hjørnet af Bredgade, det saakaldte Thottske Palæ, hvor den franske Legation nu har til Huse. Og Kongens »uægte«*Søn, Ulrik Frederik Gyldenløve*, byggede sit store Palæ, det nuværende Charlottenborg. For første Gang i Hovedstadens Historie blev der i dette Aar, 1672, givet Regler for de nye Bygningers Ydre. De skulde være i to Etager og saa vidt muligt bygget efter samme Model. Dette Princip gennemførtes dog først i sin fulde Styrke, da Frederik V lod Amalienborg Slotsplads med sine ensartede Palæer anlægge.

Men Kongens inderste Tanke med Planeringen af denne fornemme Plads — om man vil: *Kernen* i hele dette Torveanlæg, skulde være Billedstøtten af ham selv, Forherligelsen af Enevældens Konge til Hest, som Folket var fortrolig med ham fra de daglige Rideture. Det skulde blive en Rytterstatue helt paa Højde med dem, han havde set i Paris og Versailles — til evig Paa-mindelse af kongelig Majestæt. Og den skulde placeres i særligt Forhold til Gyldenløves Palæ, altsaa til det nuværende Charlottenborg. Man kan derfor ikke tale om Statuen uden ogsaa at tale om Torvet. De hører sammen, som et Billede og dets Ramme.

Til at udføre Rytterstatuen benyttede Kongen en fransk Billedhugger, *Abraham César Lamoureux*. Der har været lidt Usik-

Efter Stik

Schildt 46.

Kongens Nytorv c. 1720

kerhed om Stavemaaden af hans Efternavn. Undertiden ser man det stavet *L'Amoureux* — der naturligt fører Tanken paa det franske Ord for Kærligheden, *amour*, — undertiden *La Moureux*, der lige saa umiddelbart minder om Døden — *la mort*.

Hvad Kærligheden angaar, da ved man om Lamoureux, at han var gift med *Anna Till* fra Stockholm og havde en Datter, der fødtes her i København i 1683. Om hans Død har der aabenbart ogsaa været forskellige Meninger, for et Kunstnerleksikon meddeler, at han efter sit Arbejde for Christian V vendte tilbage til Frankrig og der fandt Druknedøden ved at styrte i en Flod. Men dette Leksikon er forkert underrettet, Lamoureux døde her i Landet, 1692, og ligger begravet paa Trinitatis Kirkegaard. Bekræftelsen finder man i Kirkens Regnskabsbog, hvor der under Da-

toen, den 27. April 1692, staar: »Jord til Stenhugger Lamoureux — 4 Rdl.« Ja, om det saa er hans Fødeby og hans Fødselsaar, saa har der, mærkeligt nok, ogsaa været Tvivl om dem, idet han ifølge *Kjøbenhavns Skilderi* skal være født i Lyon 1664 og uddannet hos sin Fader i Billedhuggerkunsten. Men Museumsdirektør *Leo Swane* har i sin Tid ført et uomstødeligt Bevis for, at *Lamoureux* er født i Metz i Alsace, og for at Fødselsaaret 1664 er forkert, men han har dog ikke kunnet fastslaa det rette.

Sikkert er det, at *Lamoureux* kom til Danmark fra Sverige, hvor han havde været Billedhugger for Dronning *Hedvig Eleonora* og for den svenske Greve *Magnus de la Gardie*. Mellem Dronningen og Billedhuggeren oprettedes der i 1677 en Kontrakt vedrørende Arbejder til *Ulriksdal*, hvor han til Orangeriet udførte en Del, nu forsvundne Blyfigurer. Men allerede i 1669 havde han arbejdet paa *Vängarn* Slot. Skulde Fødselsaaret i *Kjøbenhavns Skilderi* være rigtigt, havde *Lamoureux* altsaa dengang som Billedhugger været et Vidunderbarn paa kun 5 Aar! Og selvom man i Musikens Historie træffer Børn, der med Dygtighed behandler et Instrument i den Alder, saa kræver Billedhuggerkunsten dog en voksen Haand. Af hans Arbejder paa *Vängarn* Slot findes endnu i en Niche over Slottets Indgangsportal en Sandstensbuste af Hertug Gustav af Sachsen og paa begge Sider af Porten ud til Parken to Sandstensbuster i den romerske Kejsertids antikke Stil.

For Grev de la Gardie udførte han i 1678 Fontænefigurer til et Springvand i *Jacobsdals* Have, og der er en Mulighed for, at de Buster, efter en Række romerske Kejsere, der i sin Tid fandtes paa *Karlberg*, ogsaa er *Lamoureux's* Værk.

At Billedhuggeren ikke har været forvænt med Honorar af den hovedrige svenske Greve, derom vidner følgende beskedne, men hjerteskerende Klageraab, som han sendte Greven, mens han arbejdede for ham i Sverige:

Min Herre!

Jeg bønfalder underdanigst Deres Excellence undskyldte den Dristighed, jeg tillader mig, med at bede Deres Excellence tilstille mig et Forskud, for at jeg kan klæde mig for den lille Rest, der er tilbage af et Aars Gage. Jeg har næsten ikke Tøj paa Kroppen. Jeg vil føle uendelige Forpligtelser overfor Deres Excellence, idet jeg haaber Deres Excellence vil have den Godhed overfor mig, for altid Deres Excellences mest underdanige Tjener

Abraham César Lamoureux.

Lønnen har paa den Tid næppe været mere end et Par Hundrede Daler om Aaret med frit Ophold. Men »Stenhuggeren« Lamoureux har næppe heller været betragtet som stort andet end en rejsende Haandværker, som kunde lave Buster og Grupper til Udsmykning af Haver og Gallerier. Hvis Magnus de la Gardie virkelig har holdt Lamoureux særlig knapt, saa blev Greven til Gengæld selv haardt ramt af Skæbnen i 1688, da han pludselig mistede alle sine Indkomster og maatte sælge ud af sine Godser og sine Kunstskatte.

Det er aabenbart fra sine Forbindelser i Sverige, at Christian V har hørt om Lamoureux, der nogle Aar før var kommen til Danmark, og nu besluttede Majestæten at kalde ham til at udføre hans »Statue Equestre i forgyldt Bly paa et højt Stenpostament«, som det hed i hans egen Ordre. Foruden at forherlige Enevælden skulde Rytterstatuen ogsaa hylde Kongen for hans heldige Afslutning af den skaanske Krig 1675—79. Det var første Gang, en dansk Konge fik Ideen til en Rytterstatue.

Naar Christian V valgte Lamoureux til at udføre den, maa det være, fordi han har vidst, at denne Kunstner kunde skabe ham et værdigt Sejrsmonument i den store heroiske Stil. Og Inspiratio- nen dertil har han faaet fra Danielle da Volterras og Pierre Biards Rytterstatue af Ludvig XIII paa Place Royale i Paris.

I Sverige arbejdede Lamoureux allerede som omtalt med Sandsten, men ganske særligt ogsaa med Bly, som aabenbart har været hans Yndlingsmateriale. Men paa Grund af Blyets Uholdbarhed er alle de Blyfigurer, han har udført i Sverige, gaaet til Grunde. Og det samme gælder næsten alle de Figurer, han har fremstillet i dette Materiale i Danmark.

Han udførte en Springvandsgruppe »Hjort og Hunde«, der i Følge *Den danske Atlas* blev endeligt opstillet i Jægersborg, men først har været nævnt i Forbindelse med en Beskrivelse af den lille Badstuebygning *Sparepenge* paa Frederiksborg, hvori det hedder: »Paa den ene Side mod Haven, som ved Vand adskilles fra Slottet, ligger ud for en liden Redoute beklædt med Quadersten, og atter ud for den et kunstigt Springvand, hvis Bassin er Søen selv. Deri svømmer en Hjort af Bly, omringet af en Del Jagthunde, og af Hjortens Hals kastes en høj Vandstraale ved Rør, som skjules under Vandet.«

Man ved desuden, at han har lavet en Del Blyfigurer i klassisk Stil, som blev opstillet i Kongens Have. Men ogsaa de er forsvundne.

Da Ludvig Holberg som ung Student boede paa Borchs Kollegium, kunde han glæde sig over at betragte den Heraklesfigur i Bly, der endnu den Dag i Dag staar i Kollegiets Have — dog i noget mere havareret Tilstand. Der er al mulig Grund til at tro, at denne Figur er en af de nævnte Lamoureux-Figurer til Kongens Have. Det er muligvis ikke noget originalt Arbejde af Lamoureux, men kun en af ham udført Kopi af en italiensk Statue. Nu er Figuren som sagt en Del medtaget, bl. a. har det ene Ben været i Stykker og er sat sammen igen. Foruden denne Figur og »Hesten« findes der af Lamoureux's Arbejder her i Landet ellers kun et Marmorrelief af Christian V over Indgangen til Regaliekammeret paa Rosenborg, de to saakaldte Positurbørn — Venus og Mars — der nu staar ved Rosenborgbroen, men som af

Efter Sitt.

Kongens Nytorv c. 1750

Spiitak 1766

nogle dog tillægges Lamoureux's Broder, Claude Lamoureux, der kom her til Landet i 1686 og hjalp Abraham César med hans Arbejder, og fik en lille Løn for at vedligeholde hans Figurer i Kongens Have.

Det kan dog være, at ogsaa den Buste, forestillende Jens Juel, der findes paa Frederiksborg, er udført af Lamoureux.

Hvad »Positurbørnene« angaar skal der være udført ikke færre end 76 ialt af disse Barneskulpturer til Parterrehaven i Rosenborg. Af disse er altsaa 74 gaaet til Grunde.

Der er Sandsynlighed for, at Lamoureux kom til Danmark i Følge med den danske Minister *Jens Juel*, der havde ført Prinsesse Ulrika Eleonora til Sverige, hvor hun holdt Bryllup med Kong Karl XI paa Skottorp d. 6. Maj 1680.

Arbejdet med Rytterstatuen af Christian V blev paabegyndt af Lamoureux i 1682. Og om hans Engagement som Hofbilledhugger staar der i de kongelige Optegnelser: »...at vi allernaadigst have bestilt og antaget Abraham César Lamoureux til at være vor Billedhugger, ham til aarlig Løn og Besoldning allernaadigst forundt 400 Rdl., som han kvartalsvis af vort Zahlkammer rigtig skal betales og ellers nyde frit Hus, herforuden skal han Tid efter anden forskaffes Materialer, Brændved og Kul, saavidt han til vort Arbejde kan behøve«. Hvad angaar Bemærkningen om Fribolig, betyder det, at Kongen tilstod Lamoureux Ophold paa selve Rosenborg, hvoraf naturligt udspringer hans Interesse for ogsaa at smykke Kongens Have. Med Hensyn til Materialet meddeler et Dokument i Tøjhusets Regnskaber, at der den 28. Januar 1682 udleveredes til Lamoureux bl. a. »20½ Tønde Gips fra Kurland«, og den 1. Maj »10 Skippund Klumpebly«, som skal bruges »til en Hest's Lignelse at støbe og forme«. Omtrent samtidigt har Lamoureux kvitteret for 500 Rdl. »til en Stenhugger for en Postament, som en Hest skal staa paa«.

Først seks Aar efter var hele Rytterstatuen færdig. Lamoureux brugte 3—4 Aar til selve Hesten og Rytteren og endnu et Par Aar til de fire Hjørnefigurer paa Fundamentet.

I Gjethuset, der laa paa Det nye Kongetorv, omtrent der, hvor Tordenskjoldsgade nu ligger, blev Rytterstatuen støbt. Det naturligste, holdbareste og værdigste havde været at støbe den i Bronze. Men det var ikke muligt at skaffe en Broncestøber. I hele Europa fandtes der kun ganske faa, der kendte Broncestøbningens særlige Teknik. Derfor maatte Lamoureux nøjes med Blyet, til hvis Behandling han havde erhvervet sig saa godt Kendskab gennem alle sine tidligere Arbejder i dette urolige, tungt-flydende Materiale.

For at give Blyet og dermed den færdige Statue en mere modstandsdygtig og vejrfast Overflade blev hele Figuren forgyldt.

Efter Slik

Den rædsomme Nat mellem 4. og 5. September 1807

Spilid. -46.

Men ak, vi ved jo, om ikke fra andre, saa fra H. C. Andersen, at Forgyldning forgaar. Men brillant maa den monumentale Rytterstatue have taget sig ud, da den var færdig fra Lamoureux's Haand. Saa blev den anbragt paa sin Plads paa Torvet, saaledes at Aksen gennem Charlottenborgs Gaard stod vinkelret paa Statuens Profil. Naar man betragter Statuen fra Charlottenborgs Port, har man den i klar Profil-Silhouet.

Straalende i sin gyldne Glans red Kongen frem som en romersk Triumfator i sin Rustning — med Kommandostaven i den højre Haand, støttet mod Hoftens — et stolt Værk, helt i Barokkens heroisk-festlige Stil. Under Hesten, med det ene Knæ krampagtigt stemt op imod dens Bug, ligger den forvredne, nøgne Mandsfigur, hvis Ansigt fortrækker sig i et Smerteskrig. Den

symboliserer *Avind*, den lave Misundelse, som Kongen i sin Lykke lader Hesten trampe under Fødder. Men Folket opfattede Symbolikken anderledes og satte den i Forbindelse med den lykkeligt overstaaede skaanske Krig, og kaldte den nedtrampede Mand for »Svenskeren«! Men at hverken Kongen eller Kunstneren har haft en saa lidet værdig Symbolik i Tankerne, men virkeligt har ønsket at illustrere selve det abstrakte Begreb, *Avind*, derpaa er Figurens medusalignende Hoved og Slangerne i dens Haar og Haand tilstrækkeligt Bevis.

Ogsaa de fire værdige Figurer, der sidder paa Fundamentet, symboliserer Begreber, de mere ophøjede Dyder: Visdommen og Styrken, Heltemodet og Æren. Med Ansigtet vendt mod Charlottenborg sidder *Minerva*, *Visdommen*, med Spydet og Hjelmene, og *Herkules*, *Styrken*, med Kølpen og Hesperidernes Æble. Med Ansigtet vendt mod Angleterre sidder Alexander den Store, *Heltemodet*, med den gordiske Knude, og Dronning *Artemisia* af Halikarnassos, *Æren*, med Pyramiden.

Der er ikke opbevaret noget Minde om Højtideligheden ved Støbningen eller ved selve Afsløringen af Statuen, der fandt Sted d. 24. November 1688. Men maaske har der været affyret Æressalut eller anvendt et højtideligt Ceremoniel, som da Frederik V's Statue, der var udført i det fornemme Bronze, skulde rejses paa Amalienborg Slotsplads et lille Aarhundrede senere.

Transporten af Frederik V over Kongens Nytorv forbi den ældre afdøde, og derfor langt højerestaaende Christian V, voldte iøvrigt formelle Vanskeligheder! Den yngre Majestæt maatte nemlig paa Grund af Rangforordningen ikke noget Øjeblik vende Ryggen til sin ældre Kollega i Kongerækken.

Da derfor Blokvoagen med Frederik V, trukket af 400 af Holmens Folk, under Kanonsalut — 3 Gange 27 Skud — kom kørende forbi Christian V, maatte man dreje Voagen midt paa Torvet saaledes, at Frederik V i Overensstemmelse med Etiketten,

Efter Maleri

Spliid. 1946

Frederik VI kører til Teatret. Kongens Nytorv 1820

trak sig baglæns tilbage til Bredgade. Her kunde Vognen atter drejes, saa Frederik V kunde fortsætte Kjøreturen med Ansigtet i Kørselsretningen og ankomme i god Orden til Amalienborg.

Lamoureux oplevede ikke selv at se sit Livs Størværk fuldfærdigt opstillet — kun Kongen paa sin Hest. De to Sokkelfigurer ud mod Charlottenborg, Herkules og Minerva, naaede han at modellere før sin Død, men de to andre, paa Angleterre-Siden, Dronning Artemisia og Alexander den Store, er udført af Broderen Claude Lamoureux efter Mesterens Udkast.

Da Lamoureux døde, var hans Enke, hans Broder og Datter fattige som Kirkerotter, de ejede ikke til det tørre Brød. Og da hans Hustru blev gammel og nedbrudt, rettede Datteren en un-

derdanig Bønsskrivelse til Kongen om en beskedent Pension til Moderen, men Rentekammeret, der aabenbart har haft en meget daarlig Hukommelse, skrev i sin Indstilling til Kongen: »Supplikanten er os ikke bekendt, og hendes underdanigste Ansøgning beror paa Eders Majestæts blotte Naade«.

Men saa længe Lamoureux levede, kunde han glæde sig ved Kongens Gunst.

Ogsaa Folket var tilfreds med Kongemonumentet. Og Sagkundskaben udtalte sig smigrende. Den svenske Arkitekt *Tessin*, Stockholms Slots Bygmester, syntes i det store og hele godt om Rytterstatuen, men fandt dog Hjørnefigurerne mindre heldige. Som det vil erindres er kun de to af Figurerne modelleret af Lamoureux, de to andre blev udført af Broderen.

I vore Dage har Sagkundskaben i Skikkelse af Billedhuggeren, Professor *Einar Utzon-Frank*, udtalt sig med stor Beundring om »Hesten«. Og da Rytterstatuen i et Opraab fra Komiteen til dens Genrejsning, blev omtalt saaledes: »I Virkeligheden er Christian V's Rytterstatue et Kunstværk af Rang, nøje slægtforbundet med de bedste klassiske Rytterstatuer og navnlig med den fornemste og mest berømte, Statuen af Marcus Aurelius paa Capitolium i Rom«, blev Professor Utzon-Frank i den Anledning spurgt, om han vilde godkende disse Ord, hvortil han svarede: »Der er forsaavidt et indre Slægtskab mellem Marc Aurel-Statuen og alle Rytterstatuer, der er noget ved, ogsaa Hesten ... den hører til Verdens bedste Rytterstatuer, det er et absolut fremragende, kunstnerisk beandret Værk, helt i Barokkens Form og med alle klassiske Traditioner i Behold ...«

Overfladen var overalt fint og følsomt behandlet, og ganske særlig fremhævedes den pragtfulde Modelling af Kongens Hoved med den stadig lige levende og maskuline Karakteristik.

I sin lille Pjece om Rytterstatuen har Amtmand *Ulrich* med Rette fremdraget disse Linier, som selve Thomas Kingo skrev un-

der det Billede af Kongen, der pryder Originaludgaven af Christian V's Danske Lov:

Retfærdighed og hvad der pryder Kongens Krone,
Her bor det alt, som paa sin rette Eje-Throne,
Mod, Manddom, Ret og Skjæl, aarvaagen Flid og Ære,
Kand alle Konger just af dette Ansigt lære,
Døm hele Verden, at Naturen intet glemte
Hos Dydernes Monarch Kong Christian den Femte.

Det varede næppe længe, før Kongestatuen fik sin Indfatning, den saakaldte *Krins*, det store, ovale Haveanlæg, som kom til at omgive Statuen. Efter flere tilsyneladende forgæves Forsøg paa at faa Kongetorvet brolagt, var det omsider lykkedes for en Del af det. Men hele det midterste Areal af Torvet optoges af Haven eller Parken »til Stadens Zirat og deres Fornøjelse, som Huse og Gaarde der sammesteds ejer«. Det blev en Lysthave i den stive, franske Havestil med kunstfærdigt klippede Træer og Hække, snørklede Blomsterrabatter og Tæppebede og fint slyngede Spadseregange.

Yderst begrænsedes Anlægget af et Stakit med fire dobbelte Laager, der fra de fire Vindhjørner førte med fire brede Gange ind til Statuen i Midten. Indenfor Stakittet var der først en bred Beplantning med fire Rækker Træer. Saa kom Plæner og Tæppebede med Kongens kunstfærdigt slyngede Monogram i de fire inderste Hjørner.

Senere ændredes Anlægget saaledes, at Stakittet erstattedes med en bred tætklippet Hæk, og de fire Træer indskrænktes til to Rækker med runde, kuplede Kroner. Plænerne reduceredes lidt i Omfang, saa at de mellem de endnu bredere Gange og Pladser indenfor Stakittet kom til at ligge som isolerede grønne Felter med fine Mønstre af Blomsterbede — omtrent som fire orientalske Tæpper. Og samtidig fik »Hesten« sit særlige Stakit, tæt ind

omkring Soklen. Selve Anlægget kom paa den Maade til at tage sig ret stort og aabent ud.

Det var fortrinsvis de fornemme Ejere af Grundene og Palæerne paa Torvet, der havde Adgang til Anlægget. Og ikke mindst om Sommeren har dette med sine grønne Beplantninger og brogede Bede, med den skinnende forgyldte Statue i Midten, været et prægtigt Skue, helt i Tidens Smag.

Længe varede det dog ikke, før Vind og Vejr gjorde sit for at tage Glansen af Sankt Gertrud! Det tunge Bly er »stadigt-flydende«, og man saa forholdsvis hurtigt, at Hesten ikke kunde bære sig selv, endsige sin kongelige Rytter. Ryggen svajede mere og mere. Ikke halvtreds Aar efter, at Statuen var rejst, maatte den repareres for første Gang, og i Løbet af samme Aarhundrede et Par Gange endnu.

I 1770'erne havde Arkitekten *Harsdorf* og Billedhuggeren *Wiedewelt* i Fællesskab udarbejdet et Forslag til en mere gennemgribende Restaurering af Statuen. Men det lykkedes ikke at vække Kongens Interesse for det, fordi Majestæten, Christian VII, allerede selv, eller maaske snarere gennem en af sine Raadgivere, havde truffet Aftale med Ingeniørkorpset om en Istandsættelse, der ikke vilde blive halvt saa dyr som den af de to Professorer foreslaaede. Ingeniørkorpset havde endda ogsaa planlagt de »Bomer«, d. v. s. de tykke, runde Stenpiller, der skulde sættes op omkring Statuen og forbindes med Jernlænker, saadan som det er sket omkring Frederik V's Statue paa Amalienborg Slotsplads.

Saaledes var der stadig Uro om »Hesten« paa Kongens Nytorv. Allerede i 1740 havde Magistraten faaet en kongelig »Anordning« med Ordre til Oprømning af Krindsen. Om det var Majestæten selv eller hans Yndling, Moltke, er uvist. Men det var i alt Fald Moltke, der skrev til Magistraten, at Kongen »allernaadigst havde resolveret«, at Torvet skulde ryddes, og Træerne flyttes, »saa Statuen skal blive frit staaende«. Det var en ny

Ejler-Litografi

Dybbel 1946

Kongens Nytorv 1840

Tid, der ikke som Barokken krævede Haveanlæg i Byerne, men foretrak de aabne, af Rokokkoens Palæer omgivne Pladser.

Muligvis har der ogsaa været Brug for en stor, aaben Eksercerplads, efter at den tidligere Eksercerplads havde maattet vige for Amalienborgkvarteret. Der blev i alt Fald ryddet paa Kongens Nytorv, og fra flere Sider var der Rift om de kasserede Træer, der havde indrammet Christian V's gyldne Statue. Magistraten var ude efter dem, for at faa dem til Strandvejen, Vor Frue Kirkevænger ønskede dem til at plante om Kirkegaarden — men ingen af dem fik dem. De var allerede lovet væk, og Traditionen vil vide, at Træerne fra den gamle Krinds om Rytterstatuen stadig grønnes i Alléerne paa det gamle Thottske Herresæde *Gaunø*. Derefter stod Christian V frit paa den nu altfor store, aabne

Plads, hvis Brolægning blev fornyet samtidig med Opstillingen af de nævnte Bomer og Jernkæder. Men trods Brolægningen var der noget forkert med selve Planeringen af Kongetorvet. Vandet blev staaende i store Fordybninger og Pytter, Jordbunden var altig fugtig og Stenbroen løsnedes.

Da Luftskipperne i Stykket *Mere end Perler og Guld*, som blev opført første Gang i 1849, gjorde deres Iagttagelser oppe fra Luften, sang de:

Nu ser man kun af Jorden
en lille sølet Egn.
Det er vist Kongens Nytorv,
hvor der er faldet Regn.

Nu skulde Forholdene ellers være blevet bedre. »En ny Omlægning af Stenbroen«, skriver Mogens Lebech, i sin Afhandling om Torvet, »havde saa sandelig taget lang nok Tid, mere end en halv Snes Aar, og i den Periode havde Dynger af sammenkørte Brosten prydet Torvet, saa det mindede om det gamle »Hal-landsaas«. Men nu døbte Folkeviddet det *Schæffershøj*, efter den Borgmester, som Brolægningen sorterede under. Skylden var imidlertid ikke hans alene. Der var kommen Kludder i det, fordi Statsmyndighederne først havde ladet ham gøre, hvad han vilde, og saa pludselig var skredet ind. Det var *Statuens* Skyld. Den havde han ellers ikke villet røre, fordi den var Statsejendom og ikke vedkom Byen. Men for at skabe det rette »Vandfald«, blev man nødt til at hæve Brolægningen udenom den, saa den kom til at staa nede i et Hul! Saa raabte Akademiet op: Det vilde skæmme Torvet for meget! Og det hjalp ikke, at Schæffer forsvarede sig det bedste han kunde, han lod endda Sagens Akter trykke — ja, — han veg ikke tilbage fra at diskutere Æstetik med Akademiet. Hvor kunde der tales om Skønhed ved en Plads, der ganske manglede »Regularité«, hvor Byggereglerne af 1672

Kongens Nytorv i Begyndelsen af 1870

ikke var blevet fulgt, og forskellige Tidens Bygmestre gennem halvandet Hundrede Aar havde opført Huse, hver efter deres Smag og Tykke? Han maatte give sig alligevel, og det blev betroet en Kommission at overvaage Arbejdets Afslutning efter de nye Retningslinier.

Schæffer havde med stor Foragt tilbagevist den nystartede Forskønnelsesforening, der spagfærdigt havde antydnet, at det vilde pynte, om man atter lagde et Anlæg omkring »Hesten«. Det kunde der ikke være Tale om. Skulde man paa den Maade tilside-sætte selve Akademiets Stifter, Kong Frederik V, der personlig havde beordret Pladsen ryddet!

Men det var efterhaanden gaaet op for mange, at »Hesten« fyldte altfor lidt paa det kæmpemæssige Torv. Saa det lykkedes

i 1855 Overpræsident *Lange* at gennemføre det nye *ovale* Anlæg, ikke saa stort som Krinsen, nemlig det, der stadig ligger indenfor Rækværket.

I den første Tid var der intet Anlæg med Plæner, Blomster eller Træer, kun selve den ovale Plads, omgivet af de tykke Bomer, forbundet med et Støbejernsrækværk som det nuværende — dog uden Staaltraadsnettet, men med enkelte Lygter, hvis Lygtepæle med regelmæssige Mellemlum var fæstet til Bomerne.

Men snart følte det tomme Areal indenfor Gitret, kun med den indhegnede Rytterstatue i Midten, for bar. Og Anlægget fik atter Grønsvær i Form af een stor sammenhængende Plæne med fire Buskadsler, fordelt i hvert sit Hjørne af Plænen, og Rytterstatuen med sit Stakit i Midten. Samtidig kom »Hønsetraaden« til, og Lygterne flyttedes ud i Udkanten af det Fortov, der nu anlægtes udenom hele Indhegningen.

Og saa blev der forholdsvis Ro om Kongens Nytorv indtil omkring Aarhundredskiftet, da der fremkom nye Forslag til Udvidelse af Anlægget, Omlægning af det i den gamle Stil med Blomsterbede og Kruseduller og Navnemønstre. Ja, nu blev der ogsaa for Alvor gjort Angreb paa selve »Hesten«, som man foreslog ombyttet med et nyt Monument, en mærkelig Søjle, med en Kransekagefigur øverst oppe! Torvet, som aldrig havde haft noget helt heldigt Udseende paa Grund af den irregulære Afslutning ned mod Holmens Kanal, var ikke blevet bedre afgrænset ved Nedrivningen af det gamle kgl. Teater og Opførelsen af det nye ved Siden af, og paa den aabne Plads vilde man nu ogsaa have et »Anlæg«.

Resultatet af hele denne lange Kamp og Diskussion — man har næsten en Parallel til den i vore Dages forskellige Forslag om Ændring af Raadhuspladsens Udseende, dens Muslingeskal og dens »Underjordiske« — blev, at man i 1916 genanlagde den gamle Krins, idet der plantedes en dobbelt Række Træer i en

Vagtparaden paa Kongens Nytorv 1873

stor Oval, omtrent i samme Omfang som denne, og ikke rørte selve Anlægget med Rytterstatuen i Centrum. Og dette Udseende har Kongens Nytorv med »Hesten« bevaret saa nogenlunde uforandret indtil Maj 1946 — dog med den Tilføjelse, at Krigen fik de grimme Bunkers til at skyde op omkring Anlægget, som kæmpemæssige, efterhaanden græsbevoksede Muldvarpeskud. Men endnu mere end Kongens Nytorv, der gennem Tiderne med Haan var blevet kaldt »Hallandsaas« og »Schæffershøj«, og nu i Bunkerstiden var værdigt til et lignende Spottenavn, har »Hesten« med sin kongelige Rytter været Skive for Folkevittigheden og samtidig Genstand for en Popularitet, der lige saa lidt har tabt sig, som den Stemning, der trods alt i de skiftende Aarhundreder har ombølget den gamle Statue.

Trods alle Forsøg paa at »stimulere« Kongens Ganger og rette selve Majestæten op i Sadlen, sank de begge mere og mere sammen. Da Forgylningen var gaaet af Statuen, blev i 1749 »det kongelige til Hest siddende Corpus«, som den da betegnedes, til fremtidig Beskyttelse overmalet med graa Farve! Senere med bronzebrun Maling! Man kan daarligt tænke sig en større Vandalisme mod en Skulptur med fint behandlet Overflade. Hvis det har beskyttet den udadtil, saa har det i alt Fald ikke kunnet redde den fra indre Forfald. Og netop der laa Hovedskavanken, som det var umuligt at hindre, og samtidig Forklaringen paa, hvorfor »Hesten« endnu mere end Torvet blev forkættet og givet til Pris for Spot og Skæmteviser.

Ved Blyets langsomt flydende Egenskab og ved selve Statuens Tyngde skete det, at »Metallet fra højere liggende Punkter flyder ned mod lavere«, som Niels Friis har forklaret det i en Artikel om »Hesten« i 1939, »hvorefter for Eks. i en Statue en Mængde fine Detailler udviskes eller forvanskes«.

Dette er i stor Udstrækning Tilfældet med »Hesten«, der dels paa denne Maade, dels ved regulær Sænkning, fordi den ikke har kunnet bære sin egen Vægt, er blevet saaledes forvansket, at Lamoureux ganske utvivlsomt, om han saa den i 1939, vilde have faaet sig en alvorlig Forskrækkelse.

Monumentets oprindelige stolte Rejsning var forlængst borte. Bugen paa Hesten var sunket, saa meget, at den støttede sig paa Figuren Avinds opstrakte Knæ. Bringen var ligeledes sunket, saa den havde slaaet en stor Fold, venstre Forben var trykket op i Hesten. Hele Statuen saa tynget og forfalden ud. Blyet var af Tidens Tand næsten ødelagt og havde slaaet Revner, hvorigennem Vandet trængte ind i Figurens Indre, ogsaa her saa der førferdeligt ud: hele det Skelet af Jerndragere, hvorover Figuren er bygget op, var rustet over paa nær et Par Stykker, paa hvilke nu Ansvaret for hele Herligheden hvilede — den Dag de svig-

tede, vilde det være forbi: »Hesten« vilde styrte sammen og være tilintetgjort for stedse.

Amtmand Kay Ulrich, der i et Radioforedrag samme Aar skildrede Statuen som en Karikatur af sig selv, fortsatte:

»Særlig for Billedhuggerarbejder gælder det, at der kun er et lille Skridt fra det ophøjede til det latterlige. En lille Forskydning og Fornemhed forvandler sig til Forsorenhed. En ringe Sammensynkning, og tung og værdig Monumentalitet bliver til bredmavet Bedsteborgerlighed.

Tænk Dem Praxiteles' eller Phidias' Arbejder deformeret ved en ganske lille Sammensynkning. Tænk Dem den »delphiske Vognstyrer« bøjet lidt i Hoften, saa han i Stedet for den ranke, smukke Holdning faar Lighed med en affældig Lirekassemand. Klassicismens rene, fornemme Præg vilde øjeblikkelig forsvinde. Det er netop en saadan Sammensynkning af »Hesten«, der har kunnet give Baggrund for Københavnerviddet.

Lad os trøste os med, at dette paa den anden Side ofte samler sig om Byens populæreste Skikkelser. En nøje Gennemgang af »Hesten« viser ogsaa, at den paa mange Punkter er sunket sammen. Det venstre Forben er blevet trykket helt op i Kroppen. Dens Bringe er sunket ned og har dannet nogle delleagtige Dobbelthager. Bugen er bovnet ud som en fyldt Hængekøje og hviler nu — ganske i Strid med Symbolikken — paa Misundelsen, der ligger nedenunder. Denne Mand under Hesten med det fæle, fortrukne Ansigt og Haaret, der er onduleret af Medusaslanger, ligner en almindelig Færdselsulykke. Han sætter Knæet op i Maven paa Hesten, og har mistet Halvdelen af den Slange, han oprindeligt holdt i Haanden. Det ser ligefrem ud, som om han var ved at vande Plænen med en almindelig Haveslange.

Om de fire »lidt fedladne Hjørnefigurer« sagde han, at de to, der vender mod Vest, Artemisia og Alexander, er knækket i Tailen. Den megen Stillesiddende, Sammensynkningen af Blyet og

Overmalingen har forøget deres Fedme. De sidder nu let foroverbøjede, som om de havde faaet Mavekneb. De har ogsaa lidt en Del Overlast af de Soldater, der holdt Vagt ved Statuen. Figurernes Knæskaller er dunket flade af Geværkolberne, og man ser tydeligt Stikhuller, der viser, at de har været passive Deltagere i en BajonETFægtning.

Takkerne i Dronning Artemisias og Alexander den Stores Kroner er bøjet bagud og har givet disse Hovedprydelser et let forsorent Præg.

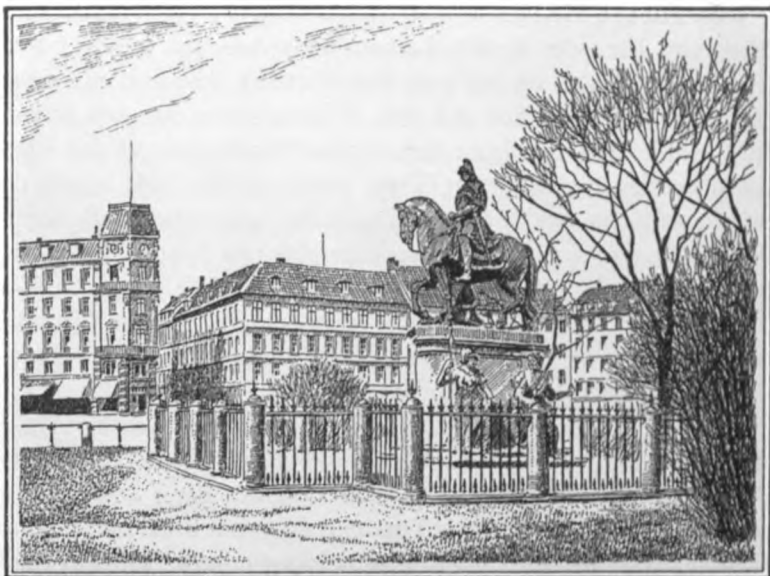
Kongens Hals har forskubbet sig som en forskydelig Kikkert og er trykket ned i Kroppen, Hovedet ser ud, som det var skruet galt paa.

Rigsvaabnet foran paa Soklen er faldet af. Det er blevet erstattet med et Broncerigsvaaben, glimrende egnet for en kgl. Hofleverandør. Det hører til en ganske anden Periode end Monumentet og falder udenfor Stilen. Af Borehullerne i Soklen kan man se, at Rigsvaabnet har været omgivet af en Krans af de samme Bladornamenter, som findes omkring Kongens Navnetræk paa den modsatte Side af Soklen.....

Man kan let se, at Soklen synker imod Vest. Under Kongens Nytorv, den gamle Losseplads, findes dybt nede et Lag sort, flydende Mudder. Ved Udgravninger paa Kongens Nytorv og i Torvets Omegn er en Del af denne Fugtighed blevet pumpet op. Resultatet er blevet en Forskydning i Mudderet, saaledes at Fundament og Sokkel synker. Man mener, at den østlige Del af Soklen staar paa nogle Murbrokker fra den nedrevne Frue Kirke, og at dette er Grunden til, at denne Side af Soklen ikke synker.

Alene Tilstedeværelsen af de her nævnte Fejl viser, at der er en himmelraabende Forskel mellem den nuværende Figur og Lamoureux's oprindelige Skulptur«.

Det kunde tilføjes, at Statuen havde været Genstand for anden Overlast, særlig fra den Tid, da der var offentlig Adgang helt

Efter Foto

Opst. 1946

Kongens Nytorv 1888

ind til den »indre Krinds«, at Hesten bar Mærker af Buler, fremkommet ved Stenkast, at Kongens ene Arm med Feltherrestaven er blevet slaæet af og sat forkert paa, at Bidslet var faldet ud af Hestens Mund og Spydspidsen knækket af.

Naar det har været hævdet, at Statuen ved Kjøbenhavns Bombardement var blevet ramt af en Kugle, saa Dronning Artemisia havde faaet skudt det ene Ben og begge Arme af, hvorfor disse senere blev erstattet med yderst »primitive Proteser«, maa dette tilskrives en Tradition, som ikke er blevet bevist.

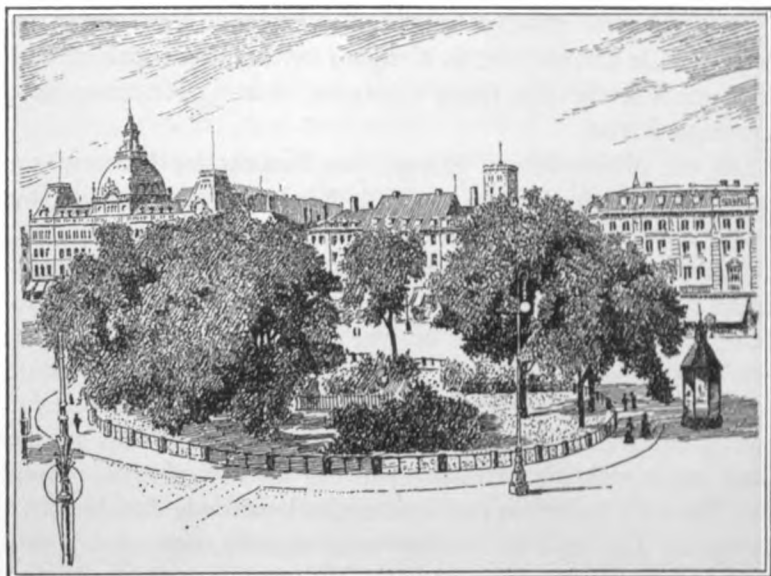
Men der var Grund nok til at raabe Vagt i Gevær for at redde det monumentale Værk fra Undergang. Vi skyldte det ogsaa Oprejnsning i Kunsthistorien, for de senere Tiders Dom fra Fagmændenes Side var Lamoureux alt andet end gunstig.

Den svenske Kunsthistoriker *Bertil Waldén* fra Ørebro Lens Musæum, har nøje forsket Lamoureux's Arbejder baade i Sverige og i Danmark og har i sin Karakteristik ikke kunnet svinge sig op til en højere Ros end den, at Kunstneren var »en talentfuld Middelmaadighed, en Dekorationsbilledhugger af den i Baroktiden meget almindelige Type, urolig og utilfreds, nærig og ondskaftsfuld, men alligevel med sin naive, uberegnelige Bohême-Mentalitet paa sin Vis charmerende«. Og paa Spørgsmaalet om, hvad han har udrettet som Kunstner, svarer Waldén: »En Undersøgelse af hans Værker giver et temmelig magert Resultat. Man fristes til at tro, at den gode Abraham har været i Besiddelse af en god Del Ugidelighed«.

I *Dansk biografisk Leksikon* lyder Dommen lakonisk: »Hans Arbejde er langt under det middelmaadige«. Og *Carl Bruun* siger i sit Værk om *København*, at »Monumentet har i lange Tider snarere vansiret det prægtige Torv end det modsatte«, mens *Knud Bokkenheuser* hævder, at »ligesaa heldig Frederik V bliver med Saly, ligesaa uheldig var hans Oldefader, da han indkaldte Lamoureux.«

Denne haarde Kritik maa sikkert for en stor Del ses i Forbindelse med den Deformering, som Tiden havde tilført Lamoureux' berømte Værk — »Hesten paa Kongens Nytorv«. I alt Fald, — da Bertil Waldén under Diskussionen om Rytterstatuen og Blyets Sammensynkning, fik tilsendt en Række »Nærbilleder« af Hesten med fotografisk gengivne skulpturelle Detailler, fik han et ændret Syn paa Lamoureux og hans Værk og skrev i et Brev til Svar: »Havde jeg ejet den Viden om Lamoureux's Kunst, som disse Billeder udviser, vilde min Bedømmelse være blevet formuleret mere begejstret, end det desværre nu er blevet Tilfældet«.

Selv en personligt dømmende og sagkyndig Kunsthistoriker har saaledes en Tid været paavirket af den almindelige Opfattelse, at Lamoureux's Statue var en tung og kluntet Skulptur, og

Efter Foto

Spliid 1946

Kongens Nytorv 1906

det har ikke hjulpet paa Menigmands Bedømmelse, at Rytterstatuen stod saa højtideligt isoleret i sit Anlæg, at man slet ikke kunde komme nær nok til at tage den grundigt i Øjesyn. Kunde det ikke siges at være en midlertidig Fordel? Hele Pladsen blev jo efter Reguleringen af Krinsen i 1916 saa tæt beplantet, at man — som Borgmester *Marstrand* den Gang med berettiget Sarkasme udtalte — valgte at plante saa meget, at man ikke kunde se Torvet for bare Træer, hvorved man jo ogsaa helt slap udenom den æstetiske Bedømmelse!

Men »Hesten« havde trofaste Venner, baade de ældre Generationer, der endnu mindedes Forfædrenes Beretning om de stemningsfulde Kaneture omkring Statuen i maanelyse Vinteraftener, og blandt de unge, for hvem Erhvervelsen af den hvide

Studenterhue var uløseligt bundet til en jublende Tur i den blomstersmykkede Char-à-banc til Kongens Nytorv, hvor man stod af og dannede Kæde til en lystig Rundgang omkring Hesten og dens kongelige Rytter.

Det var sikkert ikke af Mangel paa Respekt for Monumentet og dets Tradition, at vor nuværende Kronprins *Frederik*, da han havde erhvervet sin hvide Studenterhue, foretog sin ensomme Rundkørsel i den kongelige Vogn omkring Frederik V's Rytterstatue paa Amalienborg Slotsplads i Stedet for omkring »Hesten«, men velsagtens fordi det var den kongelige Rytterstatue, som Kronprinsen havde haft for Øje gennem hele sin Opvækst og under sin Eksamenslæsning, og fordi det nok havde vakt for stor og unødvendig Opsigt, hvis Kronprinsen havde kørt ganske alene rundt omkring »Hesten« paa det stærkt trafikerede Kongens Nytorv i Stedet for paa den mindre befærdede Amalienborg Slotsplads. Og saaledes — kan man maaske sige — fik den kongelige Rytterstatue paa Amalienborg ogsaa en Slags Oprejsning for den lidt ydmygende Ærbødighed, hvormed den i sin Tid maatte vende Front mod Oldefaderens Ryttermonument, da dette passeredes paa Kongens Nytorv. Men det kan dog næppe være Misundelsen, som »Hesten« jo netop træder under Fødder, der har faaet Rytteren paa Kongens Nytorv til at synke sammen!

Den gamle Hest kunde fortælle saa meget om, hvad den i halvtredje Hundrede Aar havde set og oplevet paa sin Plads i Hjertet af vor By, at den kunde være sunket i Knæ, alene af Mindernes Byrde. Lykkeligvis var der saa mange behjertede Borgere i Byen, at de for enhver Pris vilde hjælpe Statuen til at holde sig majestætisk og rank og bære Minderne med fortsat Stolthed for Generation efter Generation.

Da Christian V's Rytterstatue i November 1938 kunde holde 250 Aars Fødselsdag, rejste der sig for Alvor stærke Røster til en Afhjælpning af Monumentets uholdbare og uværdige Tilstand.

Der var, som Musæumsdirektør *Leo Swane* klart betonedede det i et Indlæg i Dagspressen, tre Muligheder: »Den første, at man lader den staa, som den er, den anden, at man søger at restaurere den, den tredje, at man stræber efter et helt nyt Eksempplar«.

At lade »Hesten« blive staaende var ensbetydende med at lade den styrte sammen før eller senere. Forinden kunde man tage en Gipsafstøbning og opbevare Mindet om Statuen paa et Musæum — dermed var Hesten begravet, og havde faaet sit hvide, livløse Gravmonument.

Hvad en Restaurering angik, da maatte Sagkundskaben, trods vort Aarhundredes næsten alt overvindende tekniske Hjælpemidler, erklære den uigennemførlig og formaalsløs. »Hesten«, der havde overværet adskillige af Hovedstadens Epidemier og var kommen godt fra det, havde faaet »Blypest«.

Rystet over »Hesten«s Jammersminde, som nu blev gentaget fra mange Sider, henvendte *Indenrigsministeriet*, hvis Departementschef den Gang var den senere Amtmand Ulrich, en af »Hesten«s varmeste Beundrere, sig i Juni 1938 til *Kunstakademiet*, for at faa en monumentkyndig Billedhugger til at foretage et Skøn over Statuens Tilstand. Akademiet udpegede Den lille Havfrues Billedhugger, *Edv. Eriksen*, til straks at tage fat paa Arbejdet. Der blev slaaet en Aabning i Bugen, hvorved Stumper af Tagsten og Ler raslede ud, og Hr. Eriksen stak saa Hovedet indenfor og konstaterede, at »Hesten« indvendig var klinet op med Chamotteler, Gips og Brudstykker af Tagsten omkring et Bindingsværk eller Skelet af Jern og udenpaa støbt i tykt Bly. Jer-net var fuldstændig gennemrustet og Lermassen sammenskredet. Ni Aar før var den blevet afstivet, men det havde ikke været tilstrækkeligt til at standse den hurtigt tærende Sygdom.

Senere afgav den kongelige Bygningsinspektør, Professor *Kaj Gottlob* en Erklæring, der gik ud paa, at »Hesten«s Tilstand nu, halvtredje Hundrede Aar efter at den rejstes, var en saadan, at

der var overhængende Fare for, at den vilde styrte sammen. Og med Udgangspunktet i »Hesten«s runde 250 Aars Fødselsdag, var der fra alle interesserede Sider taget fat paa at løse Opgaven. Og efterhaanden viste det sig nu mere og mere, »at det kun kunde ske ved den tredje Mulighed: en helt ny Rekonstruktion af det pompøse Monument«.

I et Interview i Radioen meddelte da Departementschef Kay Ulrich i Slutningen af 1938, at der var dannet en *Komité til Genrejsning af Christian V's Rytterstatue*, med det Formaal ad privat Vej at skaffe det nødvendige Beløb til en Genfremstilling af Statuen i Bronze, der var kalkuleret nøjagtigt til 207.000 Kr.

Til Formand for Komitéen var Kay Ulrich selvskreven, dens Sekretær blev Fabrikant *Ditlev Duckert* og dens Kasserer Bankdirektør *Olaf Hedegaard*, desuden fik Generalkonsul *Johan Hansen*, Generalkonsul *Chr. Holm*, Kunstakademiets Direktør *Poul Holsøe*, Kammerherre *O. C. Scavenius*, Musæumsdirektør *Otto Andrup* og Overborgmester *Viggo Christensen* Sæde i Komitéen.

Komitéen udsendte et Opraab, hvori der blev gjort Rede for »Hesten«s Lidelseshistorie, og derefter hed det: »Vi undertegnede er af den Opfattelse, at det vil være et betydeligt Tab, om dette centrale københavnske Monument, der er et værdifuldt Led i Byens kunstneriske Udsmykning, skulde gaa til Grunde. Vi har derfor det Haab, at det vil vise sig muligt, gennem en Henvendelse til interesserede Kredse, at tilvejebringe de Midler, der er nødvendige for at bevare et Kunstværk, der som dette har sat sit Præg paa det københavnske Bybillede og er indgaaet i Bevidstheden som et karakteristisk Minde fra det gamle København«.

I en lille Pjece, der udsendtes som Propaganda for Rytterstatuen, skrev Kay Ulrich desuden:

»Det er absolut nødvendigt at bringe Statuen tilbage til dens oprindelige Skikkelse. Den Komité, der vil genrejse den gamle Rytterstatue, har ogsaa dette Maal paa sit Program. Frigjort for

Elter Foto

Septbr 1946

Kongens Nytorv set mod Charlottenborg i 1930

alle Skavanker og Sammensynkninger skal Statuen opstaa i gyl-
den Bronze. Trods disse Skønhedsfejl og trods alle Skuldertræk
og Spydigheder har »Hesten« bevaret sin Popularitet uanfægtet
gennem Aarene, og dette er velbegrundet.

Med et Præg af monumental, maaske lidt tung Værdighed
forbinder den vor moderne Hovedstad med det gamle Kongens
København. Som Statuen staar der paa sin Stensokkel, hævet over
den grønne Plæne, under Skyggen af Træernes kuplede Kroner,
er den blevet et Bomærke for vor By. Det er slet ikke mærke-
ligt, at det gamle Monument midt i Foraarets lyse, grønne Far-
ver og det brogede Blomsterflor har vundet Københavnernes
Hjerter. Det er blevet et Bindeled mellem en svunden Fortid,
præget af gammeldags Hygge og rolig Værdighed, og en levende

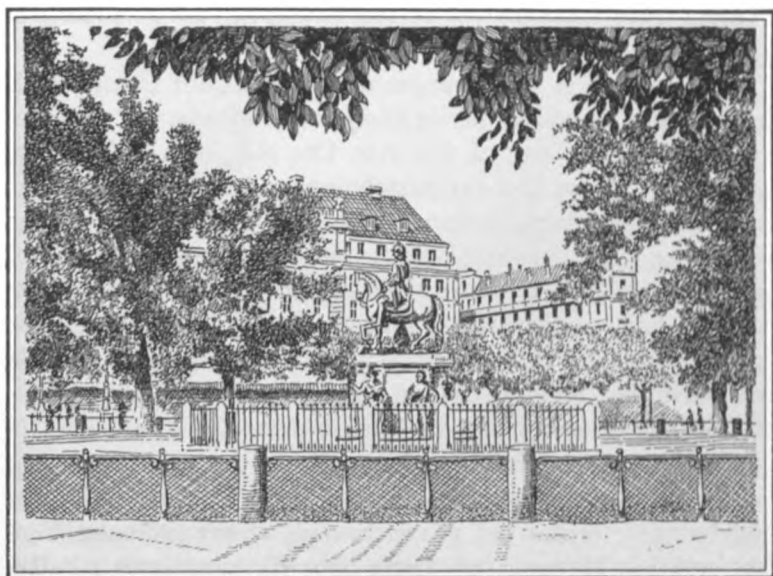
Nutid, saaledes som det fredelige Nu pulserer i den myldrende Færdsel paa det store Torv udenom det fredlyste Monument.

I Morgensol og Aftenskumring, i Sommerdagens gyldne Eftermiddagstimer, i Vinterens Sne og Slud er der Stemning over Kongens Nytorv. Denne Stemning skyldes først og fremmest den gamle Rytterstatue af Kong Christian V. Derfor tror jeg, at der er mange Venner af vor Hovedstad, der vil føle den samme Glæde som Komitéens Medlemmer ved at være med til at bevare Mindet om den Konge, der skænkede os Byens skønneste Torv«.

Kay Ulrich sluttede med en Appel til alle Akademikere i Landet i følgende Ord: »Hesten forbinder os Studenter med et af de første, et af de lyseste og lykkeligste Foraarsminder i vor Studentertilværelse. Det vil endnu engang bekræfte Samhørigheden mellem Studenterne og »Hesten«, at de har været med til at genrejse den i dens fordums Herlighed. Alle, der har jublet deres Studenterglæde ud over Byen og fejret »Hesten« som Studenternes særlige Monument, bør tage Del i Glæden ved at skænke deres Hovedstad denne Gave og dermed i endnu højere Grad end før gøre »Hesten« til deres egen. Er de Dyder, der sidder rundt omkring »Hesten«, ikke netop Studenterdyder? Visdommen, Modet, Styrken og Æren? Er det ikke i Samklang med den rette Studenteraand, at Misundelse, Nid og Nag trædes under Fødder? Det er slet ikke tilfældigt, at »Hesten« er blevet Studenternes særlige Monument«.

Med en saadan Fortaler var Sagen i de bedste Hænder — og Christian V's Mindesmærke saa godt som genrejst.

Det blev naturligvis krævet, at der, forinden den gamle Statue blev fjernet, skulde tages to Gipsafstøbninger af den — een, der viste »Hesten« i dens sammensunkne Skikkelse, og een, der ved Hjælp af Detail-Afstøbninger af Monumentets forskellige Dele, sat sammen paa rette Maade, gengav Rytterstatuen i dens oprindelige ranke Skikkelse.

Kongens Nytorv med Utzon-Franks Hest 1946

Spliid - 1946

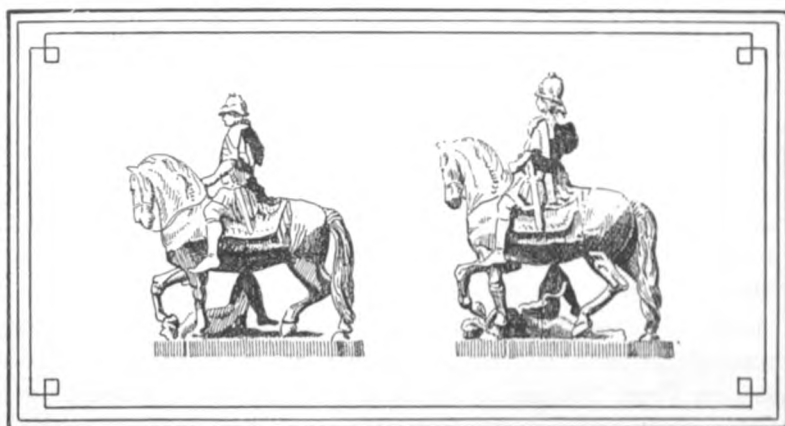
Det blev betroet Akademiets Direktør og Lærer i Billedhuggerkunsten, Professor *Einar Utzon-Frank*, at gaa i Gang med Afstøbningsarbejdet. Ogsaa Utzon-Frank, der foretog minutiøse Beregninger og Opmaalinger, bekræftede Statuens totale Ruin. Han kunde ved Undersøgelse af dens Indre fjerne hele Haandfulde af Rust, og det endelige Resultat blev, at hele Monumentet var sunket ikke mindre end 30 cm.

Der var allerede tidligt fremskaffet et smukt Beløb til at begynde med, og efterhaanden gik Bidragene saa livligt ind, at Amtmand Ulrich i November 1939 kunde meddele, at store københavnske Institutioner og Private havde skænket 125.000 Kr., saa Resten, det drejede sig om paa dette tidlige Tidspunkt, kun beløb sig til 80.000 Kr.

Ogsaa disse lykkedes det at faa indsamlet, saa at »Hesten« kunde genrejses i Bronze.

For at tage de to Afstøbninger maatte Professor Utzon-Frank gaa frem paa en ganske særlig kompliceret Maade, saa Arbejdet skønnedes at ville vare ca. fire Aar. Det blev, som Tiden viste, endnu langvarigere. Det var Afstøbningen, der skulde give »Hesten« dens oprindelige Rejsning igen, der var indviklet. Denne Afstøbning lod Utzon-Frank gennemsave paa langs i eet lodret Snit. Derpaa blev den venstre Halvdel igen gennemsavet i talrige, vandrette Snit, saa den i Virkeligheden skivedes ud, og med disse Skiver opbyggede Professoren Skulpturen fra Grunden, og da hver Skive blev anbragt paa sin rigtige oprindelige Plads, voksede Statuen op igen i hele sin første Skønhed.

Arbejdet maatte udføres paa Statuen, som den stod i sit Anlæg paa Torvet. Og for at der kunde arbejdes i alt Slags Vejr med Afstøbningen, rejstes der paa et Stillads et tæt rødmalet Træskur omkring Monumentet. Dette Skur fik naturligvis i Folkemunde alle mulige Navne, som det jo altid gaar med et »kært Barn«. Det kaldtes skiftevis »Vinterstalden«, »Malajhuset«, »Skilderhuset« og »Pælebygningen«. Her arbejdedes der i fem Maaneder med selve det manuelle ved Afstøbningen til Maj 1939 af Stukkatør *T. h. Sørensen*, der fortalte om Idyllen i »Hestestalden«, hvor han stod med sin Svend og lagde den ene Del af Statuen efter den anden i Gipsbandage. Udenfor de høje Vinduer bølgede Løvet i Træerne, og Solen glimtede ind paa alle de hvide Gipsdele, et Spurvepar byggede Rede, og en medtaget Dueunge, der var taget i Pleje, humpede omkring og fulgte med plirrende Øjne Arbejdet, fuldstændigt tam. Der blev taget i alt 1800 Smaastykker i Gipsafstøbninger. Alene til Afstøbning af Hestehalen, hvis Haar var snoet paa en særlig indviklet Maade, maatte der bruges 280 Dele til Afstøbningen. Til begge Afstøbninger medgik i det hele ca. 48 Sække Gips.

Rytterstatuen før og efter Fornyelsen

Den 10. Oktober 1942 kunde Komitéen præsentere de to Afstøbninger i Utzon-Franks Atelier, og Pressen kunde konstatere den himmelraabende Forskel. Efter den »rigtige« Form skulde Utzon-Frank derefter gaa i Gang med Bronceafstøbningen, mens Gipsafstøbningen af den sammensunkne »Hest« fik sin Plads paa Frederiksborgmusæet.

Og saa oprandt da — otte Aar efter »Hesten«s nye Fødselsdag — den 22. Maj 1946, da Bronceafstøbningen af Christian V's Rytterstatue i fuldt restitueret Skikkelse kunde afsløres paa Kongens Nytorv i straalende Foraarssol under smeldende Flag.

Og nu er Udgangspunktet for denne lille Skildring af »Hesten«s Historie omsider naaet. Til Lueforyldning, som det havde været Komitéens Drøm at genfremstille, var der ikke blevet Raad eller Mulighed under den vanskelige Guldets Dyrtdid. Men Solen gjorde alt for at erstatte det ved at skinne og straaale i den marialske Statues blanke og smukt behandlede Bronze.

Det ydre Gitter med »Hønsenettet«, som det ogsaa var Komitéens Ønske at faa fjernet, saa at der blev fri Adgang ind til Mo-

numentet, var ikke blevet helt opfyldt. Men der var skaaret en lovende Bresche i det og en Sti ført ind gennem Anlægget helt op til Statuen.

Studentersangerne indledte Højtideligheden med at bringe Studenternes Sangerhyldest til det nye, men dog gamle og traditionsrige Monument. Amtmand Ulrich talte og genopfriskede kort »Hesten«s omtumlede Levnedsløb. Og med en Hentydning til de symbolske Figurer paa Sokkelen udtalte han tilsidst: »Maatte Statuen være et Symbol paa Fremtiden«.

Under Klapsalver modtog Københavnerne Christian V, da Presenningen faldt. Indenrigsminister *Kjær* modtog paa sit Ministeriums Vegne Statuen og lovede at hæge om den, og Overborgmester *H. P. Sørensen* hyldede »Hesten«, der, som han sagde, var saa populær, at Befolkningen var paa »Fornavn« med den. Saa sluttede den lille Festlighed i Anledning af en stor Begivenhed i Byens Historie med, at Studenterne atter sang.

Paa værdig Maade skuer nu Christian V fra sin Hest ud over det gamle smukke Torv. Det er naturligvis altid et Savn — ogsaa kunstnerisk, at skulle miste det gamle — men det bestaar dog i den nye Statue paa en Maade, som baade Lamoureux, Kongen og Folket kan være tilfreds med.

Tilbage bliver da kun at haabe paa, at den kønne Ønskedrøm, som Kay Ulrich giver Udtryk for i sin Pjece angaaende Statuens og Anlæggets Fremtid, maa gaa i Opfyldelse.

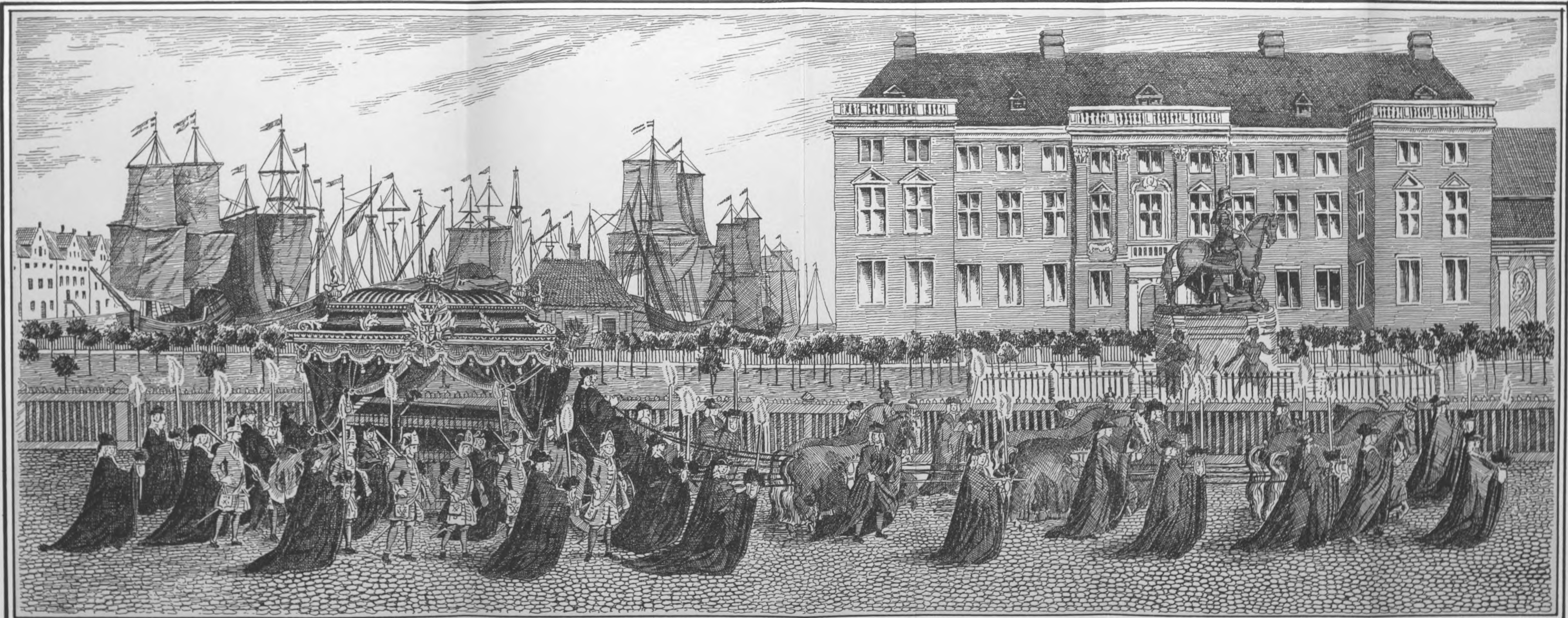
»Det er ogsaa vort barnlige Haab..., at det maa lykkes os at faa det yderste Gitter befriet fra »Hønsenettet«, og med den høje Magistrats Bistand og Billigelse faa anlagt to Spadserestier, der vinkelret skærer hinanden gennem Gitteret og ind til »Hesten«. Lykkes det at skabe Lydhørhed for denne Tanke, skulde der ved »Hesten«s inderste Gitter skabes en lille fredlyst Plads. I dennes Ydersider skulde der være Bænke, flankeret af Lygter saa enkle,

at de ikke virker fremtrædende om Dagen, men om Aftenen kaster deres blide Skær henover Rytterstatuen og det lille Anlæg.

Det vilde blive baade et smukt Samlingssted for Byens Befolkning og en stor Attraktion for vore Turister — ganske særlig, naar der i normale Tider kan blive Raad til gennem en ny Indsamling at faa »Hesten« forgyldt, saa den kan straaie i hele sin oprindelige Glans. Saa vil den med Rette kunne kaldes en af Verdens stolteste Barokstatuer. Og saa først vil det foreløbig sidste Kapitel af »Hesten«s Historie være afsluttet. Dens hidtidige Tilværelse har strakt sig over elleve Kongers Regeringstid, fra Christian V til Christian X, i hvis 35te Regeringsaar Rytterstatuen fremtraadte i sin nye Glans.

Denne Bog er udsendt af
Dansk Kautionsforsikrings-Aktieselskab, København.
Tegningerne er udført af Hakon Spliid efter Billeder
udlaant af Bymuseet og Rosenborg. Trykt i December
1946 af Det Berlingske Bogtrykkeri i 1250
Eksemplarer, hvoraf 350 kommer
i Boghandelen.

Greve Christian Gyldenløves Ligfærd passerer Kongens Nytorv den 6. September 1703.